

Obrazloženje Žirija Nagrade Pavle Vasić za 2025. godinu

Polazeći od značaja i odgovornosti koju nosi vrednovanje teorijskog i kritičkog promišljanja u oblasti primenjene umetnosti i dizajna, Žiri za dodelu Nagrade Pavle Vasić za 2025. godinu, u sastavu Irena Šentevska, Jelena Perać i Anica Tucakov, predsednica Žirija, razmatrao je osam pristiglih prijava za 2025. godinu.

Na osnovu manjeg broja pristiglih radova, Žiri želi da skrene pažnju na ozbiljne izazove sa kojima se danas suočava strukovna i teorijsko-kritička misao u oblasti umetnosti, posebno u kontekstu nepostojanja redovnih finansijskih mehanizama. Odsustvo ovih sredstava ozbiljno ograničava mogućnosti kontinuiranog objavljivanja stručnih tekstova, otežavajući razvoj kako same umetničke produkcije, time posledično i dalji napredak i afirmaciju kritičke i teorijske refleksije.

Radovi koji su ipak bili publikovani tokom protekle godine, te prijavljeni na ovaj konkurs, tematski su obuhvatili širok spektar disciplina, od ilustracije i stripa, preko primenjene i likovne umetnosti, do arhitekture, potvrđujući raznovrsnost savremene teorijske i kritičke misli u oblasti primenjene umetnosti i dizajna. Među njima su i primeri eksperimentalnih i pionirskih istraživačkih poduhvata, kao i tekstovi posvećeni temama i autorima čiji rad do sada nije bio adekvatno proučavan. Time su inicirani novi pravci istraživanja i delimično nadomeštene praznine u dosadašnjoj teorijskoj i kritičkoj obradi pojedinih segmenata umetničke i dizajnerske prakse. Posmatrano sa stanovišta pristupa i metodologije, raspon pristiglih tekstova kretao se od istorijsko-stilskih i kontekstualnih analiza, preko detaljnih tehničko-metodoloških elaboracija, do esejističkih formi i subjektivnih, autorski profilisanih tumačenja.

U okviru razmatrane produkcije, članice Žirija naročito žele da istaknu značaj monografije Milana Prosenca „The Palace of the Serbian academy of sciences and arts”, objavljenu 2025. godine na engleskom jeziku, čije je izdanje na srpskom jeziku publikovano tokom 2024. godine. Uvažavajući činjenicu da je reč o istom istraživačkom projektu zasnovanom na dva jezička formata, Žiri želi da istakne značaj ovog izdanja koje kao celina predstavlja kapitalno istraživačko delo u oblasti istorijsko-stilske analize, u kome autor dosledno kombinuje temeljno sproveden istraživački postupak sa formalnom i tipološkom analizom reprezentativne zgrade od nacionalnog značaja. Ovo izdanje prevazilazi analizu samog arhitektonskog objekta i obuhvata celokupni istorijat nastanka institucije, kao i složeni proces formiranja i realizacije arhitektonskog programa Palate SANU. Posebna vrednost ogleda se u izuzetno detaljnom i sistematično dokumentovanom istraživanju, te konsultovanju iscrpne arhivske građe, primarne dokumentacije i relevantne literature, što radu daje visok stepen naučne pouzdanosti i referentnosti.

Imajući u vidu ciljeve i kriterijume dodele Nagrade Pavle Vasić, koja afirmiše kritičko-teorijski rad u oblasti primenjene umetnosti i dizajna, Žiri je pristupio razmatranju radova imajući u vidu njihovu usklađenost sa ovim temeljnim opredeljenjem, i doneo jednoglasnu odluku da se Nagrada Pavle Vasić za 2025. godine dodeli Uni Popović za tekst „Foto-univerzum Goranke Matić” objavljen u monografiji „Goranka Matić”, čiji su priređivači Nebojša Grujičić i Una Popović, a izdavači RTS Izdavaštvo, Muzej savremene umetnosti, Beograd, Službeni glasnik, Društvo ljubitelja popularne kulture i Galerija Novembar.

Dobitnica ovogodišnje Nagrade, Una Popović, predstavila je tekst koji je Žiri prepoznao kao završnu fazu njenog sistematskog i višegodišnjeg istraživačkog procesa posvećenog radu Goranke Matić. Sa ovim tekstom, Žiri prepoznaje zaokruženost i doslednost istraživanja, koje kroz pažljivo utemeljene analize i promišljene zaključke uspešno sintetizuje višegodišnji rad i potvrđuje njegovu relevantnost za savremeni kritički i teorijski diskurs u oblasti primenjene umetnosti i dizajna.

Ovaj tekst ne samo da sumira ključne zaključke prethodnih analiza i povezuje različite segmente istraživanja, već i sistematizuje njihove rezultate u koherentnu celinu, jasno artikulišući koncept celokupne monografije. Na taj način rad značajno doprinosi razumevanju i valorizaciji savremene produkcije u oblasti primenjene umetnosti i dizajna. Upravo zahvaljujući tome, „Foto-univerzum Goranke Matić” odražava upadljivu lakoću i prohodnost. Uvidi su izneti jasno i sažeto, a složeni procesi i faze istraživanja deluju prirodno i tačno, što čitaocu omogućava jednostavno sagledavanje svih etapa i zaključaka.

Centralno uporište teksta predstavlja razmatranje odnosa umetnice prema fotografiji, koje vodi kako nagrađeni tekst, tako i celu monografiju. Reč je o fotografiji kao sprezi oka i ruke, odnosno dva uporedna mehanizma opažanja i preuzimanja, koji, po rečima autorke, „sabiraju čin i zanat, osećaj i realizaciju, imaginaciju i mišljenje”, čime se postavlja teorijsko-kritički okvir kroz koji se objedinjuju svi nivoi istraživanja i interpretacije umetničkog opusa.

Od manifestacije Ire Fasbinder, preko rane serije radova „Dani bola i ponosa”, pa do završnog ciklusa „Tiho teče Sutjeska”, Popović sistematski mapira ključne etape karijere Goranke Matić. Na taj način oblikuje analitičke oslonce unutar obimnog i višeslojnog arhiva od hiljadu fotografija, omogućavajući čitaocu jasno sagledavanje razvoja opusa umetnice i kontinuiteta umetničkog postupka.

Žiri želi da posebno istakne i značaj i kvalitet priređivačkog rada Nebojše Grujičića i Une Popović, čiji je trud rezultirao ovom impresivnom publikacijom. Organizujući razumevanje društvenih procesa i kolektivne istorije u sazvučju sa ličnim refleksijama umetnice, monografija „Goranka Matić” ne predstavlja samo zaključak rada posvećenog opusu ove fotografinje, već

predstavlja i simbolički završetak jednog šireg perioda i vremenskog ciklusa, odnosno završetak određenog pogleda na svet i pristupa dokumentovanju stvarnosti.

Urednički format knjige, odnosno dijalog koji je uspostavljen između istraživačkog rada, teorijskih uvida i ličnih svedočanstava, centralnog glasa umetnice i obimne fotografske građe, generiše i osobenu emotivnu reakciju, svojstvenu susretu sa samim umetničkim delima. Ovaj emotivni odgovor izražava duboko prepoznavanje sveta prikazanog na ovim fotografijama, sveta koji je protekao i koji više ne postoji.

Žiri je stoga jednoglasno odlučio da nagrada bude dodeljena tekstu Une Popović „Foto-univerzum Goranke Matić”, prepoznajući u njemu rezultat višegodišnjeg istraživanja, koherentnu i tečnu sintezu zaključaka, i sposobnost povezivanja teorijskog i praktičnog aspekta umetničkog opusa, čime ovaj rad predstavlja značajan doprinos razvoju i posebno afirmaciji kritičko-teorijske misli u oblasti primenjene umetnosti i dizajna.

U Beogradu, 24. februara 2026. godine

mr Anica Tucakov

dr Irena Šentevska

mr Jelena Perać